

Utalólapok, P-T.

P, MINT PROTEKCIÓ

Hiába van vége a háborúnak, több év telt el a harcok óta, a hentesnél sorban állunk húsért, a kisboltokban rizsért, olajért. Várpalotán és a szocialista városokban citrom is kapható. 1963-ban vásárolunk egy háromajtós, fehérneműs szekrényt, de kizárólag azért, mert a szomszédunknak protekciója van a bútorüzletben. 1964-ben eszünk először datolyát. 1965-ben banánt. Sanyinak lesz egy usánkája, medveszörből, amiről azt mondja, valójában kutya. Hosszú lenne a sok hiánycikkről beszélni.

R, MINT RÓBERT

A jogból és a törvényből, ha semmi nem marad, akkor beveted a titkos fegyvert, a csodavárást.

Az eszement táncos éjszakán, az Astoriában, néhány tánclépés után beszakadt alattam a parkett, és rögvest egy verembe zuhantam, ahol csapdába került vadként érezhettem volna magamat, de nem ezt észleltem, csupán a börtönt, amelyről azonban tudomást vettem. Konstatáltam, hogy más állapotba kerültem, ott vagyok; aminek örülök, mert a gyerekségemből kinőve csakis ide, ebbe, ilyen helyzetbe vágytam: legyek a szerelem rabja.

Róbert előtt nem tudtam, mi ez, ő az, aki kézen fogott és magával húzott, vele együtt suhantam a szerelem misztériumába, azt remélve, hogy annak rejtélye, titokzatos világa, gyönyörének forrása feltárul előttem. S hogy a pillanat elérkezett, elkábított. Az éjszaka legnagyobb fölismerése azonban az volt, hogy kiderült számomra, hogy ő – ember. Ő volt az, aki észre sem vette, hogy az egyik szemem üveg. Hogy félszemű vagyok.

S, MINT SANYI, 2011. FEBRUÁR 7-ÉN HAL MEG

Sanyi 86 évesen egy hétig fekszik az Irgalmasoknál. Én otthon a szobáját igyekszem rendbe hozatni. Vasárnap észreveszem, hogy lázas, sem enni, sem inni nem tud. Altatják. A főorvos a fejleményeket teljesen rendben találja. A legidősebb unokája meglátogatja, de rossz állapotban éri. Edina szintén, három év után megnézi a beteg apját, viharos gyorsasággal vonatra száll és jön hazafelé. Februárban az ablak állandóan nyitva van Sanyi háta mögött.

Én vagyok nála utoljára. A nővérek azt mondják, hogy Edina volt korábban ott, aki aznap délelőtt érkezett meg.

Kétezeröttszáz forintot szükséges naponta fizetni. Nem fürösztik, ápolatlan, izzadt. Otthon gondozott, naponta borotválom, fürösztöm, viszem sétálni. Öt nap alatt ronccsá válik. Fogja a kezemet és könnyörög, hogy vigyem haza. Mondom, le-

gyen türelmes, mert új, jobb gyógyszert próbálnak rajta ki. Az ügyeletes orvos megvizsgálja. Állítólag egész éjjel próbálják életben tartani. A főnővér azt hazudja, hogy a főorvos délután is megnézte.

Negyvenkét fokos tüdőgyulladással hal meg. Reggel felhív a főorvos, ha még szeretném életben látni, akkor menjek be. Késő!

A temetésen mindenki ott van, aki fontos a városban. Egyetemi tanárok, papok, orvosok, a polgármester is. Egykori munkatársak, kártyapartnerek, barátok. A rendszerváltás utáni elit. Hoznak virágokat.

S, MINT SANYI BESZÉDE ÁDÁM 75. SZÜLETÉSNAJÁRA

Kedves Ádám! Tegnap múlt hetvenöt éve, hogy először megláttalak, és ez mindmáig ható benyomást tett rám. Nagyszüleink közölték velem, hogy Öcsikém született, és most megyünk érte a klinikára. Hintalovam már volt, most lesz egy Öcsikém is, milyen jó, gondoltam magamban. A klinikán azonban meglepődtem, mert nem egy, hanem kb. öt kis újszülött ordított torkaszakadtából a szobában. Mondtam: ni, milyen sok Öcsike, ezt mind hazavisszük! Ez jó mondás lehetett, mert mindenki nevetett, majd megmagyarázták, hogy nem jár annyi, csak egy. Beletörődve kezdtem válogatni, amikor mondták, hogy válogatás nincs, csak ez van, ezt kell szeretni, és rámutattak az anyám ágya melletti kiságyban fekvőre. Még ennek is örültem, de azóta nem szeretem, ha kész helyzet elé állítanak. Gyorsan növekedtél, mialatt csak egyszer borítottalak ki a babakocsiból. Szép produkciókat csináltunk később együtt. Én mondtam: köszönj szépen, Öcsi. Mire te mondtad: teitotolum! Mondtam: ugorj egyet, Öcsi, mire te ugrottál. A vendégek szerették a produkciókat. Együttműködésünk akkor szakadt meg, amikor önállósítottad magad, eltanultad és gyorsan elmondtad előlem az óvodai verseimet. Később te is óvodába kerültél, és akkor Ádám lettél. Nem lehetett tudni, miért, de többé nem reagáltál az Öcsike megszólításra, így mostanra nem lett belőled Öcsi bácsi.

Amikor a szőlőben laktunk, ott volt három-négy ciszterna, és te mindegyikbe beleestél, a csobbanásra figyeltem fel. Akkor buktál fel, amikor odaértem, és bőgni kezdted. Segíteni nem tudtam, ez volt a legmélyebb, és csak az alján volt kevés víz. Rohantam be a hírrel, hogy Öcsike beesett a nagy ciszternába. Egy pillanat alatt mindenki rohanni kezdett, és mire én az ötéves lábaimmal odaértem, te már Anyánk karjaiban voltál, aki sírós hangon kérdezte: hogy tudtál beleesni?!? Mire jött tőled a precíz válasz, hát fejjel.

A kilencedik születésnapomon vakbélgyulladást kaptam. Későn vittek kórházba, majdnem belehaltam. Mikor hetek múlva hazakerültem, te már nagyon vártál, és kandi tekintettel felszólítottál, hogy mutasd a sebed! Ennek következtében két évig úgy ültünk egymással szemben a fürdőkádban, hogy a tenyerem a sebet takarja. Azért tartott csak két évig, mert a kilencedik születésnapodon vakbéltüneteket produkáltál. Vittek is lóhalálában a klinikára, meg is operáltak nyomban. Mái nem vagyok biztos abban, hogy volt-e vakbélgyulladásod. Tizenöt éves korodban hadapródiskolás lettél. Amikor a szép egyenruhában megjelentél karácsony táján, ezt meg kellett mutogatni városzerte. Én is veled mentem. Nézeteltérés akkor keletkezett, amikor kijelentetted, hogy az aktatáskát nekem kell vinnem, mert neked

tilos, mert te katonatiszt leszel. Kérdeztem, mit csinál az, akinek nincs bátyja? An-nak hordárt kell fogadnia, vagy a táska otthon marad, válaszoltad. Mivel a táská-ban nekem is volt holmim, féláron elvállaltam.

Ezen a nyáron kibéreltük a veszprémi repülőteret. Én vitorlázórepülő lettem, alattam a vágtpálya, te meg lóháton róttad a köröket. Elég kicsinek látszottál! A lóhoz és a repülőhöz való viszonyunk kb. egy évtized múlva változott lényegesen. Én állatorvos lettem, és a lovakat általában más oldalról közelítettem meg, te vi-szont mentőorvosként gyakran jártál mentőgépekkel. Mivel a veszprémi repülőter katonai lakótelepe a körzetembe esett, ha megláttam egy vöröskeresztes Moravát, vagy Aviát, már roboghattam is oda.

Nem te voltál mindig a gépen, de többször sikerült találkozni.

Ezt megelőzően mindketten megjártuk a hadak útját. Wuppertal az ott van Köln-től északnyugatra nem messze. Ennek a hadifogolytáborából szöktem meg 1946. február 6-án hajnalban eredményesen, mert március 6-án már Veszprémben szálltam le a vonatról. Közben, ahogy kerestem az egérutat, megtudtam, hogy a fo-lyamőrök ott horgonyoznak a Dunán Passaunál. Útba ejtettem. Kiderült, hogy te már hónapok óta otthon vagy, engem viszont kitüntető szeretettel fogadtak az egész táborban. Jutott még egy fűtött zug a Zsófia gőzösön is. Az igazi meglepetés másnap reggel ért. Korán indulni akartam, hogy a vonatot elérjem, mikor nehéz hajómotorok zúgása hallatszott, majd előállt egy aknász motoros hajó, amelynek korábban te voltál a parancsnoka. Percek alatt megtette azt a négy kilométert a passau-i főtérig, nekem még arra is jutott időm, hogy a Vöröskeresztnél megkapjam anyám levelét, amit neked írt, és arról kesereg, hogy nem tud rólam semmit.

Aztán abszolváltuk egyetemista éveinket. Igaz, hogy téged rendszeresen colle-ga bestialisnak titulálnak. Amikor neked is megett a diplomád, előálltam a javas-lattal, hogy ezek után teljes joggal gyógykezelhetnénk egymást szükség esetén, de te ebből az egyezségből kihátráltál. Aztán közénk állt a Vasfüggöny. Reményik Sándor versét idézve: „Itthon maradtam én károgyva és sötéten, mint téli holló szá-raz jegenyén.”, és kb. tíz év is eltelt, mire Kölnben meglátogattunk. Helmut fiad addigra már hat-hét éves mozgékony gyerek volt, és te dicsekedtél, hogy ez a gye-rek már most akcentus nélkül beszél magyarul is meg németül is. Ennek nagyon örültem, ám hamarosan hallottam, amikor összeveszett Hermina lányommal, és ordít: Te Hermina, én téged úgy seggbe rúglak!

Ekkor mondtam, hogy ami az akcentust illeti, itt volna még javítanivaló, hiszen fiad a segget sch-val mondja.

Kedves Ádám! Sok beszédnek sok az alja, s az legyen a vége, ha eddig kibírtuk egymást, bírjuk már ki ezután is. Isten éltesen sokáig!

Sanyi

S, MINT SÁNDOR

Sándor, Sanyi barátja, Bakonyszentkirályon él és dolgozik, állatorvos. Olykor, le-het az éjfél után is, el-eljön hozzánk, pontosabban Sanyihoz, a barátjához. Sándor először egy tábornok lányát választja feleségül, Szófia nagyszalonjából. Ezt a há-

zasságát a háború alatt érvénytelenítik. Jön Ilona, a fehér köldökű táncosnő, aki részegen mindig ki akar ugrani az emeletről. Utána következik Míra, akinek két gyereke születik, de egyik sem hasonlít Sándorra. Ha valakihez hasonlítanak, akkor leginkább Sanyira, s ezen sokat derülünk. A harmadik Zsuzsa, a gyógyszerész, ő megkapja a két gyereket, de a gyerekek boldogtalanok maradnak. Zsuzsa a legrendesebb, de rákap a drogokra. A negyedik ugyancsak gyógyszerész, őt nem ismerem. Sándor 1985-ben hal meg, mind a négy feleség teljes gyászban ott zokog a temetésén.

S, MINT SANYI APJA

Reisz nagypapa fiatalemberként bőrszermesterként keresi a kenyerét, vándorol Európában, főleg északnyugaton. Nagyanyi vélekedése szerint mivel kézen fogja és vezeti a komlószag. Végül Veszprémben megismeri nagymamát, aki valamelyik cérnás Ruppert-hölgygel áll rokonságban. Az 1919-es években üzleti kapcsolata alakul ki a saját boltjában cérnát áruló hölgygel, ő boronálja a kesztyűbőrös és a cérnás származékokat egybe.

A nagypapa, ahogyan hallom, papucsban is járatos, és valódi papucsférj. De imádja a fiát. S ez számomra elégnék bizonyul ahhoz, hogy a családból őt szeressem leginkább.

Gazdasági válság dühöng az 1930-as években. A bőr nem jövedelmez, munka után kell néznie. Apósom a püspöki uradalom intézőjeként nagyszerű gazdasági emberré válik ugyan, de az üzleti kapcsolatok fenntartásában nem elég jó. A megtermelt éves haszonból alig jut a püspöknek, neki és a családjának annál is kevesebb. A válság éveken át tartó elhúzódásának káros következményei mutatkoznak. A Reisz család is megharagszik apósomra, a vélekedés szerint nem jól fektette be a pénzüket. A Ruppert család ugyancsak. Valódi házassági krédó, elvesztik a lakásukat: a papa akkor a hűgához költözik. Szegény Nagyanyi a két szertelen fiúval a szüleinél marad. A házasságuk azonban tökéletesen működik tovább. Amíg nem szedik össze magukat, addig munka végeztével az Erzsébet ligetben találkoznak, a múzeum mellett, és olykor együtt eszik az egyetlen gombócnyi fagyit.

Végül a Kossuth utcai házba költöznek, a Cholnoky-házba. Papa a két fiút sétálni a Kossuth utcába hordja. Akkor nem való az utcán köpni és csúnya szavakat sem illik használni. Salgó bácsi, a parádés kocsis megtanítja a két-három éves fiúkat köpni, de válogatott szidalmakra is. Papa hanyatt-homlok rohant haza! Míci, hadarja a feleségének, menj a fiaid után, mert már néhányan fejcsóválva, mások pedig vigyorogva veszik őket körül.

S, MINT SASHALOM

Tízezer lélekszámú község. Apám olyan házhelyet keresett, ami közel esik a patikához, húsbolthoz, fűszereshez, a piachoz és a HÉV-hez, ami a Keleti pályaudvar és Rákosszentmihály között közlekedett. Őt házra tőlünk minden elérhető. A járda és az út között mély árok húzódik, ami esőzéskor elvezeti a vizet. A házunkban ásott kút szolgáltatja a vizet, de ivásra és mosásra alkalmatlan. Alig ötven méterre volt tőlünk egy fűrt kút, aminek a vizét vödörökben hordjuk haza. Az eső kincs. Én alig három éves kislányként, az egyik vízforgató után nagyon megrettenek. A víz-

tározó rézüstbe belecsap a villám. Mögöttem Klió nővérem sikoltozik. A villám fényesre tisztogatja a rézüstöt. Ennyire emlékszem. S hogy anyám hosszan babusgat.

S, MINT SÁRGA, GÖMBÖLYŰ LÉGGÖMB

Az óvodában a kisszobások a záró ünnepségre készülnek. Az óvónéni kéri Herminát, hogy sárga, gömbölyű léggömböt hozzon a műsorra. Én nem kapok sárga és gömbölyű léggömböt! Herminát nem lehet lebeszélni a feladatáról. A Király utcában egy bácsival beszél, hogy az oviba kell vinnie egy sárga, gömbölyű léggömböt. Kérdezi a bácsi, anyukád miért nem vesz sárga, gömbölyű léggömböt? Azért, mert a papírboltban csak piros, gömbölyű léggömb van. Így azután a bácsi egy sárga, gömbölyű léggömböt finanszíroz számára, kettő hatvanért.

S, MINT SOMFÁK

Ősszel tíz-tizenöt kilót is szedünk a somfák gyümölcséből, amiből csodálatos lekvárt főzök. Olykor azonban forró nyarak vannak, s ősszel nem találunk egy szem somot sem. A nyaralónkba két sombokrot is ültetünk, amiket állandóan öntözünk, így két-három türelmi év után a somlekvárok ismét a kamra díszei lesznek. Aztán, hogy a lányok férjhez mennek, nincs többé szükségünk oly sok somlekvárra.

S, MINT SORREND

Négy hónap alatt megtanulható az ABC-ben lévő betűk sorrendje. A gondozónő mondja, ez nagy siker. Az én sikerem. Az ABC-re a könyvtárban is szükségem volt, annak mentén soroltam be a könyveket. Megy ez, mint az ágyba szarás. Az enyém.

SZ, MINT SZARVASBANGÓ

Sanyit figyelmeztetem, mert a *Veszprémi Napló*ban írják, a Méhesben nyílik a szarvasbangó. Csodálatosak a virágok. Közben nem vesszük észre, hogy már senki nincs körülöttünk, s a kaput pedig reánk zárják.

Sanyi sportos alakjával a kőfalon átjut. Én is át tudnék, ha a sárga, hosszú, szűk szoknya nem volna rajtam. Sanyi mondja, maradjak ott, elrohan és hoz egy létrát. A ház előtt, a háromszögletű, utcatorlatokból kialakuló téren rakás fiú focizik. Szűk szoknyámat felhúzom a combomra, szégyenkedve, de ügyesen átmászok a kerítésen.

Hátra se nézve ülünk be a kocsiba.

SZ, MINT SZATYOR BÁR

19 évesen ismerem meg a Szakács házaspárt. Sanyit és engem meghívnak a Szatyor bárba. Horváth Vali híres énekesnőt pillantom meg, éppen a hónalját igazítja a borotvájával a tükörben. Még nincs sok ember, de több nő üldögél magas bár-székeken. Ilonka bemutat néhányuknak. Igazán kedves nők. Később tudom meg Sanyitól a foglalkozásukat. Egytől egyig kurvák.

SZ, MINT SZOPORNYICA

Kislánykoromban volt egy gyönyörű kuvasz kutyám. Sokat játszik velem. Szopornyica viszi el.

SZ, MINT SZÖLLŐS

Apósom idejében a paloznaki gazdaság három hold szőlő és egy hatalmas ház. 1954-ben már csak ezerkétszáz négyszögöl, majd ötszáz négyszögöl, a nagyszülők elhalásakor csak kétszázötven négyszögöl marad. Idővel Sanyi nyugdíjas, de a megtermelt 10 hl bort nehéz eladni, a csemegeszőlő ugyancsak a nyakunkon marad. Azt mondtam Sanyinak, a legfinomabb csopaki borokat megveheti magának. Otthon nő a kertben az Affus Ali, Hamburgi muskotály és még több kedvelt fajta. De még hat évig én metszek, permetezek, kötözöm a szőlőt, Sanyi nem bírja erővel. Soha el nem tudom felejtetni azokat a munkáimat.

T, MINT TRAKTOR

Nem hiszem el senkinek, ha a saját két szememmel nem látom, a traktort szét lehet tépni. A kopár domb oldalán zihál a karmos, harántirányban kapaszkodik fölfelé, majd visszakanyarodik, éles szerpentint kanyarít. Az aranysárga kőzetben ormótlan csapást vájnak a karmos lánctalpak. Édes, kábító gázolajszag lengi körül a forró, remegő behemót testet, az azt körbelengő üzemanyagszag és elégett maradáka vonzó. Rajongok a gázolajillatért, mert belebódulok, kellemes szédülést kapok tőle. Évtizedekkel később a traktorolajszag a teakfa olajával azonosul, a bűz pedig az annyi minden meghatározhatatlan illatból összevegyülő férjszaggal. A körmös traktor, a téesz egyetlen körmöse, amelyet a körülményesen megközelíthető és nehezen megművelhető terület termelésbe vonására vásároltak, annak a bizonyítéka, hogy fejlődik a világ, gyarapodik a falu népe. Sanyi maga mögé ültet, engem, a feleségét, a motorkerékpárjára, erdei utak labirintusában száguld a tarvárgásra, megmutatni a lekopaszított dombon kitartóan erőlködő erőgépet. A fényképet valamelyik erdőmunkás készíti, Sanyi kéri meg az exponálásra.

Hazafelé, a Bakony Öreg Futóné hegyének oldalában, erdei tisztáson fogan harmadik lányunk. Sanyi szerint a motor rázza be méhembe a spermát, olyan gyors mozgású a gyermek, keze és lába megállíthatatlanul jár, mintha egy láthatatlan kulccsal mindig utána húznák.

A fényképet a féltékenység miatt ébredt haragomban téptem széjjel.

T, MINT TÖREK

Az ablakból látom, elkezdődik az ősz. A juhar lombja sárgulni kezd. Hideg van, fogvacogtató hideg.

Annyi minden kimarad. Megannyi történet bolyong egyedül az emlékezet üres terében.